

ANTROPOLOJİDE YÖNTEM VE ETİK: CHAGNON'UN " YANOMAMÖ: SAVAŞA DOĞANLAR" ÇALIŞMASINA ELEŞTİREL BİR BAKIŞ*

METHODS AND ETHICS IN ANTHROPOLOGY: A CRITICAL LOOK AT CHAGNON'S "YANOMAMO: THE FIERCE PEOPLE"

Emrah TÜNCER**

ÖZ: 20'nci yüzyılın ikinci yarısından itibaren uzun yıllar antropoloji disiplini içerisinde yöntem ve etik üzerine ciddi tartışma ve öz-eleştiri süreçleri yaşanmıştır. Bu tartışmaların büyük bölümü Chagnon'un kitabı etrafında gerçekleşmiştir. 1964-1991 yılları arasında yaptığı, uzun süreli bir alan araştırmasını içeren "Yanomamö Savaşa doğanlar" kitabı, Napoleon A. Chagnon'un yaklaşık olarak 60 ayını birlikte geçirdiği Yanomamö yerli halkı hakkında etnografik araştırmaya dayanmaktadır. Etnografyanın "orada olmak", deneyim", "gözlem, "ötekini anlamak" olarak formüle edilebilecek yöntembilimsel araçlarının sık sık ihlal edildiği görülen bu çalışmanın yerli halkı da sadece veri kaynağı olarak gördüğünün bir kanıtı olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda kitabın bölümleri üzerinde durulup etik açıdan değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yanomamö, etnografya, alan araştırması, etik.

ABSTRACT: Since the second half of the 20th century, serious discussions and processes of self-criticism have been experienced in the discipline of anthropology on method and ethics. Most of these discussions took place around Chagnon's book. The book of Napoleon A. Chagnon called "Yanomamö Fierce People", a long-term field study between 1964-1991, is based on an ethnographic research about the locals of Yanomamö, where the researcher spent approximately his 60 months together with them. It is considered that, the methodological tools of ethnography, which can be formulated as "being there", experience ", observation, "understanding the other", are often violated in this study. The study can also be expressed as an evidence that the locals do not mean anything but data sources. In this context the chapters of the book are being evaluated from the ethical point of view.

Keywords: Yanomamö, ethnography, field research, ethic.

* Çalışmaya esas yayın: Napoleon A. Chagnon (2004). *Yanomamö: Savaşa Doğanlar*. (Çev.: Duygu Bölükbaşı), İstanbul: Epsilon Yayınevi - 464 s.

** Dr. Öğretim Üyesi - İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü / İstanbul- etuncer@gelisim.edu.tr (Orcid ID: 0000-0001-9120-2270)

Giriş

Napoleon A. Chagnon (1938-2019) tarafından kaleme alınan ve 1964-1991 yılları arasında yaptığı uzun süreli bir alan araştırmasını içeren *Yanomamö: Savaşa Doğanlar*, kitabı incelenmesi kolay olmayan bir kabilenin ayrıntılı resmini çizdiği için önemli bir kaynaktır. Bilgi toplama aracı olarak katılımcı gözleme bağlı gerçekleşen çalışmada yazar, Yanomamö kültürünün derinlemesine analizini yapmak amacıyla antropolojinin temel alanlarından biri olan etnografya yöntemini kullanmıştır.

1968'de kitabın ilk baskısında kullanılan bilgi için Yanomamöler arasında geçirdiği 15 aylık alan çalışmalarından sonra alan çalışmasını genişletmek için yirmi kez daha bölgeye gitmiştir. Yaklaşık olarak 60 ayını bu bölgede geçiren yazar, değişimleri yerinde görmek, kültürlerini daha iyi anlamak için bunun yapıldığını belirtir. Fakat uzun süreli bu çalışmada etnografyanın "orada olmak", deneyim", "gözlem, "ötekini anlamak" olarak formüle edilebileceğimiz bazı yöntembilimsel araçlarının sık sık ihlal edildiği görülür. Aynı şekilde yerli halkın genelde veri kaynağı olarak sunulması ve Yanomamö toplumunu şiddet ve kültür bağlamında görmesi nedeniyle bu çalışmada yazarın hem teorik yaklaşımı hem de verilerinden çıkardığı yorum ve sonuçlar üzerinden eleştirel bir yaklaşım sergilenecektir. Dolayısıyla üzerinde durulan en önemli husus, bu kitabın bazı temel unsurlarının etnografyanın temel yöntem ve hassasiyetleri açısından değerlendirilmesi ve etik ihlaller üzerinden olacaktır.

Yöntem ve Kitabın Bölümleri

Bilindiği üzere insan davranışının belli kural ve kalıplar dâhilinde ele alınması oldukça zordur. Farklı durumlarda ve belirli koşullarda insanların verdiği tepkiler, sergiledikleri davranışlar ve tutumlar bireyden bireye farklılık gösterir. Bu gibi durumlar sosyal bilimlerde nitel araştırma teknikleriyle çalışmayı gerekli kılar. Bu tür çalışmaları merkeze alan etnografya, özellikle bireylerin sergiledikleri davranışları "doğal ortamı dâhilinde" araştırmak gerektiğinde başvurulan bir alandır (Akturan, 2007: 28).

Haviland, etnografyayı araştırma nesnesi haline getirilen insan topluluğuna veyahut herhangi bir kültürel kuruma, sürece dair eksiksiz bir betimlemeyi hedefleyen ve kendine özgü kuramlardan, bunlarla ilintili çeşitli araştırma tekniklerinden oluşan bir araştırma yöntemi olarak tanımlar (Haviland, 2002: 33). Marcus ve Fischer, ise, antropoloğun başka bir kültürün gündelik yaşamını yakından gözlemlediği, kaydettiği, içine katıldığı ve daha sonra bu kültür hakkında betimleyici ayrıntılara vurgu yaparak yazılar yazdığı bir araştırma süreci olarak tanımlar (Marcus ve Fischer, 2011: 59). "Tales of the Field" adlı kitabında John Van Maanen' ise etnografyayı bir kültürün (ya da bir kültürün seçilmiş taraflarının) yazılı temsili olarak görür (Maanen, 2011: 21). Malinowski de ilk defa etnografyayı 19. yüzyıl antropolojisinin kabul edilmiş hedeflerine ulaşmanın üstün bir

yolu olarak bizlere sunmuştur. Boas ise kültürel görelilik konusunu etnografyanın merkezine oturtmuştur. Boas'ın böylelikle kültürel görelilikle evrimci bakışa bir karşı duruş sergilediği görülmektedir (Wulf, 2015: 130).

Napoleon A. Chagnon'un yaklaşık olarak altmış ayını birlikte geçirdiği Yanomamö yerli halkı hakkında yazdığı bu çalışma da etnografik araştırmaya dayanmaktadır. Harita ve istatistiklerle desteklenen ve genişletilmiş dördüncü baskısı ile yayınlanan bu kitap, genel olarak yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde daha çok yaptığı alan çalışmasının nasıl gerçekleştiğini anlatır. Alana giriş koşullarının nasıl oluşturulduğunu, yerli halkın gündelik hayatına yönelik pratiklerin neler olduğunu ifade eder. Ayrıca Venezüella-Brezilya arasındaki sınır üzerinde geniş alan kaplayan tropikal ormanda yer alan bu yerli halkın ele alınmasının zorluklarının neler olduğundan bahsetmektedir.

Yazar, "Yanomamöler arasında alan çalışması yapmak" başlığını taşıyan bölümde yerli halkın gündelik yaşamını incelemeyi hedeflemiştir. Chagnon'un yerli halk hakkındaki şu ifadeleri bu ekseninde değerlendirilebilir: "Günlük yaşamları genellikle bahçıvanlık, avcılık, yabani yiyecek toplama, yakacak odun toplama, su getirme, birbiriyle görüşme, dedikodu yapma ve ellerindeki eşyayı (sepetler, hamaklar, oklar, yaylar ve vücutlarını boyadıkları toz boyalar) yapma çevresinde döner" (Chagnon, 2004: 42). Devamında köyler arası mesafenin eşit olduğunu gündelik yaşamda bunun etkilerini ise şöyle açıklamaktadır: "*Köyleri daire şeklinde ve açıktır. Bir insan köyde herhangi bir yerde olan, neredeyse her şeyi duyabilir, görebilir ve koklayabilir. Gizlilik az görülür*" (Chagnon, 2004: 42). Ayrıca toplumsal yaşamın bütün kabile bireylerinin yararlandığı bazı ilkeler çerçevesinde döndüğünü belirterek akrabalık ilişkilerini şöyle açıklamaktadır:

"Akrabalık ilişkileri, atalardan gelen soy, akraba/soy grupları arasında evlilik takasları ile köydeki düzeni sağlamaya çalışan ve sorumluluğu köydekilerin köydekilerle ilişkileri belirlemek olan seçilmiş reisin geçici etkisi. Reislerin konumları çoğunlukla akrabalık ve evlilik kalıplarının sonucudur; köy içindeki en geniş aile gruplarından gelirler" (Chagnon, 2004: 44).

Yazar, birinci bölümdeki "alandaki bilgi toplamak" alt başlığında ise alanda geçirdiği süreye dair bilgiler vermektedir. "1964-1991 yılları arasında Yanomamö'ler içinde toplam altmış ay geçirdim. Bu alan çalışmasının ilk baskısı, Venezuela'da geçirdiğim ilk on beş aya dayanıyordu. Bu yazıyı hazırladığım sürede, Yanomamö'lere yirmi alan gezisi daha yaptım ve bu baskı geçen yıllar süresince edindiğim yeni bilgileri ve anlayışları yansıtıyor" (Chagnon, 2004: 47). İnsanlar, farklı mevsimlerde farklı aktiviteler yaptıklarından dolayı bütünü kavramak için en az dört mevsim orada yaşanması gerekmektedir. Yazarın bu açıklaması etnografya yöntemi ile uyusmaktadır. Yazar, bu sayede ilgilendiği toplulukla ilgili mümkün olan en fazla bilgiye ulaşmıştır denilebilir.

Yine bu bölümde yazar, savaşın bu yerli halkın mitolojilerine, törenlerine, yerleşim modellerine, siyasal tutumlarına ve evlilik

uygulamalarına yansıdığını, özellikle kültürün toplumsal örgütlenmede ve siyasal ilişkileri üzerindeki etkileri açıklamaya yönelik bir çıkarımda bulunmaya çalışmıştır. Alan çalışması ve kültür şoku bağlamında ilk gün izlenimini paylaşan yazar, iki Yanomamö köyünde çalışan bir grup Amerikalının misyon karargahlarına ulaştığını ve misyonerler vasıtasıyla bu bölgeye ulaştığını ifade etmektedir (Chagnon, 2004: 61). Rehberler ve uzak köylere gitmenin yarattığı ulaşım zorluklarını da bu bağlamda alan çalışması kapsamında değerlendirir.

İkinci bölümde ise kültürel ekoloji çerçevesinde; fiziksel çevrenin, ekonomik modellerin, yabancı bitki ve yiyeceklerin, köy ve bahçelerin mikro-makro hareketleri, yerleşim modellerinin ve nüfusun dağılımı hakkında bilgi verir. Aynı zamanda 1990 ve 1991 yılı alan çalışmalarından elde edilen yeni veriler bağlamında büyük protein tartışmasını Marvin Harris ile kuramsal tartışmaları ele almıştır. Meslektaşlarının yayımlanmış bulgularına kuşkuyla yaklaşması yazarı, kitabını genişletmeye ve yeni verilere yer vermeye zorlamıştır. Yazar, Kültürel ekoloji boyutunu anlamak için ona anlamlar yükleyen ve dışardan bakış açısına sahip birisinin ancak çalışma yaptığı halkın dilini öğrenerek, dil sayesinde durumu kavrayabileceğini ifade etmektedir (Chagnon, 2004: 109-110). Fiziksel çevreyi yollar, yolculuk, teknoloji, sanrıya neden olan uyuşturucular, barınak alt başlıkları altında ele alır. Avlanma, toplama ve bahçıvanlık başlıkları altında ise yabancı yiyecek, bitkisel yiyecekler, bahçıvanlık ve diğer bahçe ürünleri açısından inceler. Bahçe yapmanın mikro ve makro hareketler bağlamında incelenmesi gerektiğini ifade eden yazar; var olan bahçenin uzatılmasını mikro açıdan, daha uzak yerlere gidilerek yapılan bahçeleri ise makro açıdan değerlendirir. Aslında her ikisinin hareket noktasını savaşa ve köyler arası mücadelelere bağlar (Chagnon, 2004: 162). Yine bu bağlamda akrabalığı ve evlilik kurallarını da ensest ve savaş tehdidi açısından değerlendirir (Chagnon, 2004: 290). İkinci bölümde 1990 ve 1991 yılları arasında alan çalışmalarında verileri elde etmede kullandığı yeni tekniği anlatır: “1990 ve 1991’de bu bölgelere yaptığım altı gezide ilk defa GPS aletlerini kullandım. Birleşik devletler savunma dairesi tarafından geçmiş birkaç yıl içinde fırlatılmış bir uydu şebekesinden sinyaller alan çok küçük el aletleriydi bunlar” (Chagnon, 2004: 173). Yazar; bu alan çalışmasında dağlık bölgede yaşayan gruplardan bazıları üzerinde odaklanmıştır. İki bölgeden köyler karşılaştırılarak şiddet ve savaşı dağ-ova bağlamında karşılaştırıp bazı genellemelere ulaşmıştır. İkinci bölümde proteinin, insanın kültürel uyarlanmasında ve toplumsal davranışında ne ölçüde sınırlandırıcı bir kaynak olduğuyla ilgili özellikle antropolojide tartışmaların yaşandığını anlatmaktadır. Üçüncü bölümde ise yazar zengin sözcük dağarcıkları ve karışık dilleri içerisinde genel olarak evren algısı üzerine odaklanır. Yanomamö evreninin dört paralel katmanı hakkında genel bilgiler verir. Yine ilk varlıkların yaratılış biçimiyle ilgili Yanomamö efsaneleri işlenir.

Dördüncü bölüm daha çok toplumsal örgütlenme ve demografik bilgiler içermektedir. Erkek dişi ayrımı, çocuk yetişkin ayrımı günlük

toplumsal hayat, etkinlikler, toplumsal yapı, soy yapıları, akrabalık ilişkileri, üreme gibi alt başlıkları içermektedir. Yazar, bu bölümde toplumsal yapıyı ayrıntılı olarak ele almış, cinsiyetin tabakalaşmaya etkisi, kadınların toplumsal durumu ve kadına uygulanan şiddeti belirtmiştir. Bu bağlamda evlilik biçimleri soy ve üyelerini şemalar kullanarak aktarmıştır. Buradaki toplumsal yapıyı Claude Levi-Strauss'un ideal ve yapı tartışması bağlamında ele almaktadır.

Beşinci bölümde Yanomamöler arasındaki siyasal anlaşmaların ve işbirliğinin genel özellikleri ele alınmıştır. Bununla birlikte ziyafet, şölen gibi bir araya gelme zeminlerinin aktarıldığı bu bölümde yine göğüs dövme düellosu görselleri ile birlikte verilmiştir. Köyler arası dostlukları; karşılıklı seyrek alışveriş, karşılıklı ziyafet, karşılıklı kadın takası, açısından bir denge unsuru olarak belirtmiştir. Altıncı bölümde şiddet dereceleri bağlamında sopa dövüşleri, yağma ve düşmana saldırı süreçleri, yedinci bölümde ise etnografik süreçlerin değişiminde kültürün etkisini açıklamaktadır. Değişimin hız kazanması ve doğan krizler üst başlığı altında bağlantının, felaketin ve değişimin doğasındaki etkilerinden bahsetmektedir. 1987'de Brezilya'da altına hücumun nasıl gerçekleştiğini, köylerin küçülmesini ele alır. Ayrıca dış dünyanın giderek artan ilgisini ve kızamık salgınını bu bölümde değerlendirir.

Etik İhlaller ve Değerlendirme

Napoleon A. Chagnon, araştırmasının metodolojisinde altını çizdiği önemli nokta ise çalışmasının bir "kültürel değişken monografisi" olduğudur (Chagnon, 2004: 47). Antropoloji yazınında monografinin "özel bir birimi gözlemek ve bir örneği incelemek" amacını taşıdığını belirten yazar, çalışmasını bu geribildirimle değerlendirmektedir. Keza altı çizilen bu nokta, çalışmaya yapılan eleştirilere yönelik bir cevap niteliğindedir. Bu alanda yapılmış incelemelerin ve araştırmalara temel oluşturacak kaynakların azlığı düşünüldüğünde Napoleon A. Chagnon'un Yanomamöler ile ilgili çalışması, önemli bir yerde dururken aynı zamanda sonraki çalışmalara da kaynak oluşturmak gibi bir amaç da ihtiva etmektedir.

Yanomamö yerlilerinin bu çalışmayla birlikte didaktik antropoloji tarihinde en iyi gözlemlenebilen, en çok bilinen topluluk haline geldiğini ifade eden yazarın en büyük yanılgısı özellikle etnografi çalışmalarında karşımıza çıkan "yerlinin bakış açısı"na sahip olamamasıdır. Kültüre özgü veya "içeriden bakış" olarak da nitelendirilen emik yaklaşımın olmadığı, kültürde var olan davranış ve tutumların o kültürün kavramlarıyla açıklanmadığı görülmektedir. Ayrıca nitel araştırmalarda güvenilirliği ve geçerliliği sağlayabilmek amacıyla araştırmacının araştırma sürecini ve tüm karar aşamalarını örneğin örneklem seçimini, hangi verilerin neden toplandığını ayrıntılarıyla betimlemesi gerekmektedir. Fakat bu çalışmada belirtilen alanlara dair bilgi yer almamaktadır. Ayrıca yazarın, bütün içeriği köyler arası mücadele ve savaş olgusuyla açıklamaya çalışması güvenilirlik ve geçerlilik açısından sorun yaratmaktadır.

Çalışmanın geneline baktığımızda yukarıda da belirttiğimiz gibi kuramsal çerçevede kullanılan kimi kavramların alan çalışmasında yeterince yer bulmadığını görmekteyiz. Oldukça dar bir perspektiften yazılan kuramsal çerçevede genel olarak kültürü savaş ve mücadele bağlamında ele alan yazar, daha çok kendi kültürü açısından çelişkilerine yer vermiş ve alan araştırmasında ortaya çıkan kimi somut örnekler ile etnografik yapı arasındaki bağı eksik bırakmıştır.

Yine yazarın üslubuna egemen olan üstten bakış açısının örneklerini görmek mümkün. Örneğin “Bu ilkel halkların çoğu” (Chagnon, 2004: 42). “Alt dişleri ile dudakları arasına sıkışmış kocaman yeşil tütün tomaları daha da korkunç görünmelerine neden oluyordu” (Chagnon, 2004: 52) “Hareketleri keskin ve terbiyesizceydi.” (Chagnon, 2004: 72) “Düşmanının atalarıyla ilgili ondan rica ettiğim bilgiyi neredeyse şeytani, çocuksu bir neşe ile verdi.” (Chagnon, 2004: 73) “Diğer erkekler daha acımasız, zorba, ısrarcı, aşırı derecede süslü ve çevreye karşı daha kabaldır.” (Chagnon, 2004: 81) “İşte burada keşfedilmemiş vahşi ormanın ortasında, aşırı derecede vahşilikleri ve hainlikleriyle ün kazanmış, daha önce bağlantı kurulmamış bir Yanomamö grubundan birkaç kilometre uzakta duruyordum.” (Chagnon, 2004: 99) gibi belirlemeleri yazarın kullandığı dili görmek açısından önemlidir. Görüldüğü gibi dildeki ötekileştirme hem önyargıların sonucu hem de kaynağıdır diyebiliriz. Bu durumu aslında Paul Mecheril’in ifade ettiği modern döneme özgü bir fenomen olan “dil ırkçılığı” açısından değerlendirebiliriz (İnal, 2014). Dil ırkçılığını belli ideoloji ve pratiklerin kaynaştığı bir düzen olarak tanımlayan Paul Mecheril, yine bunun emperyalizm, kapitalizm, sömürgecilik gibi sistemleri güçlendirici ve meşrulaştırıcı söylem ve bu yönlü bazı pratikleri içerdiğini ifade eder. Bu konuda İngilizlerin Hindistan’daki sömürgecilik faaliyetlerini güçlendirmek için çok dilli olan Hindistan’daki yerel dillerin yerine İngilizceyi standart eğitim, bilim ve sosyal iletişim dili olarak yerleştirmesini örnek gösteren Mecheril’e göre, bununla birlikte gelişen dil ırkçılığının bu bölgede yoğun bir ötekileştirme süreci içerdiğini ifade eder (İnal, 2014). Bu konuda şunları ifade eder. “Burada üç temel ötekileştirme biçimi görülür: 1) Ötekiler değersizdir, 2) Ötekiler tehlikelidir ve 3) Ötekiler gereksizdirler. Bu üç değerlendirme biçimi (“değersiz”, “tehlikeli” ve “gereksiz”), ötekinin nesnel varlığı üzerinden kültürüne, yani özelden doğrudan konuştuğu ve yazdığı diline yönelebilir. Bu yöneliş kendini çeşitli ayrımcılık biçimleriyle gösterir (Mecheril’den akt. İnal, 2014). Bu belirlemeye göre değerlendirdiğimizde ise Yanomamö kitabının birçok bölümünde dile ilişkin ayrımcılığın kullanıldığı görülmektedir.

Bu çalışma, APA 1981’de araştırma yapma ile ilgili verilen ilkeler bağlamında değerlendirildiğinde, 6. Madde de yer alan “Araştırmacı, bireyin araştırmaya katılmak ya da herhangi bir zamanda katılmaktan vazgeçme özgürlüğüne saygı gösterir (Balci, 2001: 296) anlayışının dışına çıktığı söylenebilir.

Rehber seçimi konusunda yazarın seçtiği 12-13 yaşındaki Karina isimli çocuk için sarf ettiği "...Aslında bu bir açıdan avantajdı: bana doğru adları ve daha oraya ulaşmadan tüm Sibarariwa'nın köyü sakinlerinin yüzeysel soy bilgilerini verecek kadar saftı." İfadesi de yazarın kendi amaçları doğrultusunda ve çocuğu kullanarak araştırma verilerini elde ettiğini göstermektedir.

Ayrıca 2000'li yıllarda ise, Patrick Tierney'in "Darkness in El Dorado: How Scientists and Journalists Devastated the Amazon" adıyla kaleme aldığı kitapta da Chagnon hakkında çok sayıda iddia vardır. Bunlar, Chagnon'un Yanomamö erkeklerine metal eşyalar vererek onlar arasında bir çatışmaya sebep olduğunu, etik olmayan yollarla bilgi toplamaya çalıştığını, kızamık virüsünü bilerek yaydığını ve araştırmaya katılan tüm katılımcılara içerik ile ilgili hiçbir şekilde bilgilendirilmediğini ifade eden çok önemli hususlardır (Tierney, 2000:19). Bu ciddi iddialar üzerine Amerika Antropoloji Derneği, Kasım 2002'de birçok akademisyenin katıldığı bir forum düzenlemiş ve bu iddiaları ele almıştır. Bir kısım akademisyen Chagnon'u eleştirmiş, bir kısmı da bu iddiaların asılsız olduğunu ve bir gazetecinin karalama haberi gibi ele alınması gerektiğini ifade etmişlerdir (Caplan, 2003: 27).

Yine yazarın, ulaşımda Venezuela hava kuvvetlerine ait helikopteri ve askeri yapıya ait uydu şebekesinden sinyaller alan GPS aletini kullanmasını da yerlileri kendi egemenlik hevesini besleyen, veri kaynağı olarak gördüğünün bir kanıtı olduğu öne sürülebilir. Bilindiği üzere "Coğrafyacıların, antropologların, sosyologların, halk, etnik grup, aşiret, bölge, mahalle, gecekondu semt v.b. üzerinde yaptıkları etnografya çalışmaları, büyük güçlerin politik ve askerî haber alma servisleri için önemli bilgiler oluşturmaktadır. Uzun Zamandan beri biriktirilen bu bilgiler gerektiği zaman, dünyanın herhangi bir yerine başarıyla ve hızla müdahale etme olanağı verecektir." (Lacoste, 2004: 21) diyen Fransız Marksist coğrafyacılarından Yves Lacoste; bu duruma işaret etmektedir. Daha sonradan Yanomamölerin yaşadıkları yere altın avcılarının ilgilerini de bu bağlamda okuyabiliriz. Aslında tarih boyunca güçlü devletlerin bir bölgeyi kontrol etmek ve ele geçirmek amacıyla doğrudan askeri gücünü kullanabildikleri gibi görülebileceği üzere istatistiki verileri, yerel topluluklara ait bilgileri de alıp kullanıp onları sömürgeleştirmek üzere stratejiler geliştirdiği ve kültürel unsurlarını onlara empoze ettikleri görülür.

Sonuç

Antropolojiye dair yapılan ilk çalışmaların, aynı zamanda güçlü devletlerin sömürge idarelerinde görevli memurlarının çalışmalarına dayanması, antropologların yaptığı çalışmaları oldukça tartışmalı hale getirmiş ve bu tartışmalara binaen tarihsel süreç içinde antropolojide önemli değişimler yaşanmıştır. Özellikle Boas'tan sonra kültürel göreliliğin benimsenmesi ve sonrasında "ırk"ları biyolojik olgular olarak kabul etmeyip onları birer toplumsal-kültürel inşa olarak görmesi antropolojinin geldiği

nokta açısından değerlidir. Günümüzde ise daha çok ‘ben’ ve ‘öteki’ arasındaki diyalektik bağı yeniden kuran, daha düşünömsel perspektifle yoluna devam eden bir yaklaşım sergilemesi de antropolojiyi önemli kılmaktadır. Dolayısıyla etik ihlallerle dolu bu kitabın, Yanomamöleri siyasal ve iktisadi çıkar alanlarının içinde görmesi, onları sömürgeleştirmeye zemin hazırlaması ve onları müdahaleci politika ve pratiklerin etkisinde bırakması günümüz antropolojisi açısından oldukça tartışmalıdır. Aynı zamanda bu çalışmanın savaşın, insanın doğal hali olduğu iddiasını doğrulanmaya çalışması ve bunu meşrulaştırması en büyük etik sorunlardan birisidir. Dolayısıyla kitabın isminin “Yanomamö” savaşa doğanlar” ya da İngilizce olarak “Yanomamö: *The Fierce People (Yanomamö: Vahşi İnsanlar)* olması bu bağlamda başlı başına zaten büyük bir etik problemdir.

KAYNAKÇA

- Akturan, U. (2007). Tüketici davranışına yönelik araştırmalarda alternatif bir teknik: Etnografik araştırma. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 11, 237-252
- Asad, T. (2008). *Antropoloji ve sömürgecilik*. Ankara: Ütopya.
- Balcı, A (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem.
- Caplan, P. (2003) “Introduction: Anthropology and Ethics”, Pat Caplan (ed.), *The Ethics of Anthropology: Debates and Dilemmas* içinde, London: Routledge.
- Chagnon, N. A. (2004). *Yanomamö: Savaşa doğanlar*. (Çev.: Duygu Bölükbaşı), İstanbul: Epsilon.
- Haviland, W. A. (2002). *Kültürel antropoloji*. İstanbul: Kaknüs.
- Maanen, J. V. (2011) *Tales of the field*. Chicago: The University Of Chicago Press.
- Marcus, G. E. - M. M. J. Fischer. (2011). *Kültürel eleştiri olarak antropoloji - İnsan bilimlerinde deneysel bir an*. İstanbul: Koç Üniversitesi.
- İnal, K. (2014). Dil ırkçılığı. *PoliTeknik*, S. 4. (<http://politeknik.de/dil-irkciligi/>)
- Lacoste, Y. (2004). *Coğrafya savaşmak içindir*. (Çev.: Aylin Ertan), Ankara: Doruk.
- Tierney, P. (2000). *Darkness in El Dorado: How scientists and journalists devastated the Amazon*, New York: W.W. Norton & Company.
- Wulf, C. (2015). *Tarihsel kültürel antropoloji*. Ankara: Dipnot.

“İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi’nin (COPE) Davranış Kuralları” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of “Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)”:

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/ Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.